

Законски прописи у области стручног образовања и обука у Републици Србији

Херман Авенариус

(31-03-2008)

1. Увод

Стручно образовање и обуке се још увек регулишу Законом о основама система образовања и васпитања (Службени гласник бр. 62/03, 64/03 и 58/04). Међутим, овај закон (скраћено: Закон о образовању) није, на шта указује и његов назив, специјалан (посебан) закон за стручно образовање и обуке, већ свеобухватни закон за образовни систем у целини који се састоји од предшколског образовања, основног образовања и средњег образовања (Члан 29). Са друге стране, средње образовање обухвата стручно образовање и обуке које спроводе стручне школе (Члан 29, параграф 1, тачка 3, Члан 30, параграф 3), као и образовање одраслих (Члан 30, параграф 3); поред школа, образовањем одраслих могу да се баве и неке друге организације под условом да су добиле одобрење од Министарства просвете (Члан 41). Један од недостатака Закона о образовању је и чињеница да се он позива у многим члановима на специјалне одредбе у “посебном закону”, иако врло често посебан закон не постоји.

У Анексу 4 Зеленог папира из 2005. године (“Правни оквир за реформу стручног образовања и обука у Србији”) дати су неки предлози о подршци и промовисању модернизације стручног образовања и обука кроз измену Закона о образовању. Анализом се дошло до закључка да се овај Закон недовољно бави важним питањима и изазовима у процесу реформе стручног образовања и обука. Замера се и то што Национални просветни савет, који је установљен амандманом Закона о образовању у мају 2004. године (Чланови 10 до 12), има надлежност за сва питања која се тичу образовања, па стога није у могућности да адекватно одговори специјалним захтевима стручног образовања; ако се има у виду да овај Савет на челу са председником чине четрдест два (42) члана који припадају различитим институцијама и удружењима, онда није изненађујуће што овај Савет није ефикасан у погледу доношења одлука. Овим документом се предлаже оснивање Савета за стручно образовање и обуке, који би креирао, пратио и усклађивао развој и унапређивање стручног образовања и обука и регулисао интересе, потребе и капацитете свих социјалних партнера релевантих за

средње стручно образовање и обуке. Овај Национални савет за стручно образовање и обуке би стога требало да укључи социјалне партнере у процес доношења одлука. Остала запажања и препоруке из овог документа (Зелени папир) су се односиле на специфичне захтеве стручних школа у погледу оснивања и финансирања, као и у погледу њиховог управљања и вођења. За остале детаље погледати Анекс 4 Зеленог папира.

Што се тиче правног оквира стручног образовања и обука, ниједна од ових препорука није до сада спроведена. Међутим, размишљање о разлозима резервисаности Парламента и осталих тела укључених у процедуру доношења закона, није и не би смело да буде тема овог извештаја. Остаје да се види које ће иницијативе предузети будућа Влада која ће бити формирана након републичких избора 11. маја ове године.

2. Нове иницијативе за реформу стручног образовања и обука

У међувремену су, упркос постојећем правном застоју, покренуте нове иницијативе за реформу стручног образовања и обука. Стога би требало усмерити пажњу на ове програме и њихове могуће законске импликације. У овом контексту постоји неколико докумената које би требало размотрити. Може се почети од “Стратегије развоја стручног образовања Републике Србије” и “Стратегије развоја образовања одраслих Републике Србије”; обе Стратегије је усвојила Влада 28. децембра, 2006. године - оне су објављене у Службеном гласнику. Од користи су такође и (нацрти) Акционих планова за спровођење ових стратегија. На основу стратегија, ове Акционе планове, које је припремило Министарство просвете уз помоћ Програма реформе средњег стручног образовања¹, Влада је требало да усвоји најкасније до 30. априла, 2007. године². Иако су ове нацрте одобрила сва остала министарства, Влада их никада није у целини усвојила, тако да су ови нацрти и сада само незванични, необавезујући планови. Па ипак, они се могу користити као извор информација о планираним мерама и активностима за реализацију ових стратегија. На крају, нарочито са правне тачке гледишта, требало би узети у обзир незванични документ који је припремио Програм реформе средњег стручног образовања који се бави неопходним законским мерама за имплементацију ових стратегија и акционих планова који се на њих односе (Неопходна законодавна активност као основа за реализацију Акционог плана за спровођење

¹ Министарство просвете и спорта: Национални акциони план за имплементацију Стратегије развоја стручног образовања Републике Србије за период 2007-2015, децембар, 2006 (нацрт); Министарство просвете и спорта: Акциони план за имплементацију Стратегије развоја образовања одраслих Републике Србије, децембар, 2006 (нацрт).

² Део 12 Стратегије развоја стручног образовања, Део VI Стратегије развоја образовања одраслих.

Стратегије развоја стручног образовања и Акционог плана за спровођење Стратегије образовања одраслих) (у даљем тексту: Неопходна законодавна активност)³.

Могло би се размишљати нашироко о томе колико је прикладно имати две различите стратегије – Стратегију развоја стручног образовања са једне стране и Стратегију образовања одраслих са друге стране. Обично се образовање одраслих, поготово у земљама у транзицији попут Србије, посматра мање-више као део пакета стручног образовања, пошто и стручно образовање и образовање одраслих морају да одговоре на потребе тржишта рада и на потребе појединаца за знањем и вештинама, да повећају вредност људских ресурса и да дају основну подршку за друштвено – економски развој, да обезбеде комплетну укљученост и друштва и појединца и да побољшају запошљивост, ојачају професионалну мобилност и флексибилност радне снаге, спрече искључивање из друштва и маргинализацију. Осим тога, Стратегија развоја стручног образовања сматра образовање одраслих елементом стручног образовања (видети део 5.5)⁴. Такође се чини да је Стратегија развоја образовања одраслих документ који изгледа као допуна Стратегији развоја стручног образовања, јер првенствено развија концепт образовања одраслих у области стручног образовања. Коментари који следе ће се концентрисати на Стратегију развоја стручног образовања, управо због тога што је по Опису задатака циљ овог извештаја да се направи анализа постојећих и предложених законских прописа у погледу њихове усаглашености са *иницијативама реформе стручног образовања*.

Стратегија развоја стручног образовања је врло обиман и сложен документ⁵. Зато се овим документом не можемо детаљно бавити. Суштина програма реформе се може резимирати на следећи начин:

Главни циљ стручног образовања је да се омогући младима и одраслима да стекну знање, вештине и ставове неопходне за рад и запослење, даље школовање и учење у складу са принципима одрживог развоја целокупног друштва (видети стр. 5 Стратегије развоја стручног образовања). Један од предуслова за реформисање стручног образовања је и нова дефиниција занимања и њихово спајање у шира занимања као основе за развој *стандарда занимања* (захтева занимања). На крају овог процеса ће

³ Програм реформе средњег стручног образовања – Фаза 2, Јединица за имплементацију програма: Неопходна законодавна активност као основа за реализацију Акционог плана за спровођење Стратегије развоја стручног образовања и Акционог плана за спровођење Стратегије образовања одраслих, Београд, децембар, 2007. године

⁴ Видети такође стр. 5, 11, 17, 19, 25 и остала места у Стратегији развоја стручног образовања где овај документ експлицитно каже да стручно образовање мора да се посвети не само младима, већ и одраслима као својим циљним групама.

⁵ Верзија на енглеском језику се састоји од 31 стране густо куцаног текста.

се установити *модернизована Национална номенклатура занимања* (стр. 10 фуснота). Стандарди занимања или захтеви занимања ће се користити за идентификацију *образовних профила* који одређују који захтеви струке морају да се испуне (стр. 11 фуснота). Ово ће опет имати утицаја на развој *модуларног наставног програма који је усмерен на исходе* (стр. 14 фуснота, 9 фуснота, 12 фуснота). *Исходи*, као јасно дефинисане компетенције (знање, вештине и ставови) које се морају стећи након завршетка програма, ће послужити као основа за планирање, спровођење и евалуацију образовања и обука, као и за оријентацију наставника и ученика. *Модуларизација* ће омогућити већу флексибилност и ефикасност у планирању и организацији образовних процеса и понудити ученицима и одраслим полазницима могућност да сами изаберу свој пут образовања. *Завршни испити у стручном образовању* би такође требало да буду засновани на исходима и они би процењивали компетенције које су ученици стекли по завршетку школовања. Ови испити морају бити структурисани на такав начин да се и теоријска и практична знања и вештине могу проверити. Сви задаци би требало да буду стандардизовани (стр.23) Следећи корак у стандардизацији исхода стручног образовања би требало да буде стварање *Националног оквира квалификација* који обухвата све квалификације у формалном и неформалном образовању. Овај оквир, који ће дефинисати нивое квалификација који су у складу са Европским оквиром квалификација, неће само обухватити квалификације везане за стручно образовање, већ и квалификације везане за опште образовање и покрити све образовне нивое (од средњег до високог образовања), укључујући и континуирано образовање (стр. 13. фуснота). Стратегија развоја стручног образовања наглашава неопходност стручног усавршавања наставника путем професионалног усавршавања и развоја на нивоу школе, путем употребе савремених наставних метода и метода учења, нових информационих технологија и професионалне сарадње и партнерства (стр. 19. фуснота) Према овој Стратегији, процес модернизације стручног образовања захтева *да се измени улога стручне школе у смислу веће флексибилности и одговорности/надлежности* да путем својих програма даје одговор на захтеве тржишта рада (стр. 18). Поглавље 10 се опширно бави финансирањем средњег стручног образовања и врло обазриво заговара *“динамички модел” финансирања средњих стручних школа* који представља комбинацију буџета који обезбеђује држава на основу закона и других прописа, буџета који зависи од постигнутих резултата школе (нпр. броја ученика који стиче дипломе, броја запослених ученика у траженим професијама након завршеног стручног образовања) и додатног прихода који се оставрује кроз проширену делатност кроз коју школа остварује одређени профит, нпр. кроз реализацију различитих програма обука (стр. 29. фуснота). Стратегија развоја стручног образовања наглашава важност *праксе* у стручном образовању наводећи да

је пракса која се обавља у компанијама у Србији веома ограничена и да је потребно развити избалансиран систем праксе која ће се одвијати и у школама и у компанијама (стр.19. фуснота). Стратегија нарочито подвлачи значај *осигурања квалитета* у систему стручног образовања путем само-евалуације школа и путем екстерне евалуације, тј. путем испита, праћењем реализације нових наставних програма, акредитацијом институција или програма и акредитацијом сертификата и диплома (стр.21. фуснота).

Циљеви реформе у Стратегији развоја стручног образовања дају слику једног доследног и убедљивог концепта који се подудара са приоритетима у процесу модернизације стручног образовања у осталим европским земљама, нарочито у земљама чланицама Европске уније.

3. Институционални предуслови и законске основе програма реформе

Део 2 овог извештаја само даје приказ (опис) циљева које Стратегија развоја стручног образовања следи. Он се не бави институционалним и законским основама програма реформе. Међутим, сама стратегија, као и (нацрт) Акционог плана⁶ и (незванична) Неопходна законодавна активност, садрже кораке и мере којима би се постигли циљеви реформе. Овај део ће се бавити анализом различитих типова законских и институционалних промена неопходних за спровођење програма реформе. Мора се такође имати на уму да препоруке које имају за циљ далекосежну, општу законску и структуралну реформу могу да буду неуспешне из политичких разлога. Чињеница да Влада није усвојила ни Акционе планове за спровођење стратегија за стручно образовање и образовање одраслих показује колико је тешко спроводити широк програм реформе. Управо из тог разлога следећи предлози не подразумевају да је потребно усвојити нове законе, као што су Закон о стручном образовању, Закон о образовању одраслих или Закон о националном оквиру квалификација, што и Неопходна законодавна активност предвиђа, зато што се чини да су шансе за њихову

⁶ Што значи Акциони план за имплементацију Стратегије развоја стручног образовања (фуснота 1).

⁷ Видети: Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику (Министарство које је претходило данашњем Министарству економије и регионалног развоја): Акциони план Националне стратегије за запошљавање 2006 – 2008, стр.27. фуснота.

⁸ Стратегија развоја стручног образовања такође сматра да је неопходно установити директну сарадњу са релевантним министарствима (видети стр. 3), али не наводи формалну основу на којој би ово требало урадити.

политичку реализацију веома мале. Уместо тога, они сами себе ограничавају јер користе засебне приступе неким врло важним питањима.

3.1 За почетак, очигледно је да ствари које се тичу стручног образовања иду далеко изван надлежности Министарства просвете. Ове ствари се нарочито тичу надлежности Министарства економије и регионалног развоја. Ово се такође одражава и на надлежности Министарства рада и социјалне политике и Министарства финансија. Зато се мора обезбедити *тесна сарадња између ових министарстава*. У супротном би постојала опасност да сегменти политике стручног образовања буду недоследни (противречни). Уколико би Министарство економије и регионалног развоја, нпр. појачало своју иницијативу на пољу развоја људских ресурса тако што би побољшало и осигурало привлачност, отвореност и стандарде квалитета у образовању⁷, без координисања својих активности са Министарством просвете, исход би могао бити контрапродуктиван. Питање је како обезбедити координацију између министарстава. У Анексу 4 Зеленог папира (Развој политике и стратегије стручног образовања у Србији) дат је предлог да се у сам Закон о образовању унесе одредба који ће приволети будућа министарства на тесну сарадњу у области стручног образовања. Уколико се ово не може постићи, можда ће бити довољно да се иницира доношење неке обавезујуће одлуке Владе или споразума о сарадњи између министарстава⁸.

3.2. Искуства из већине европских земаља показују да социјални партнери морају бити укључени у развој стручног образовања и да је институционална инфраструктура на националном нивоу неопходна да би се прокрчио пут за прилагођавање стручног образовања потребама тржишта рада и да би се припремиле неопходне реформске мере. Да би се испунио овај циљ, Стратегија развоја стручног образовања омогућава да се, са једне стране, оснује Социјално-економски савет Републике Србије који ће омогућити укључивање стручног образовања у национални друштвено - економски контекст, под условом да чланови овог Савета буду представници Владе, као и репрезентативних Удружења послодаваца и синдиката. Са друге стране би требало да постоји Национално тело за стручно образовање и обуке које би требало да пројектује, прати и усклађује развој стручног образовања и да прати и регулише

⁹ Овај Савет је основан у априлу, 2005.

¹⁰ Стратегија развоја стручног образовања и даље наводи министарстава по њиховим претходним називима и надлежностима (Министарство економије, Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику и Министарство просвете и спорта). Називи и надлежности ових министарстава су промењени Законом о министарствима из 2007. (Службени гласник бр. 43/2007).

интересовања, потребе и капацитете свих социјалних партнера (стр.27) Ово тело би требало да буде од изузетно велике важности за даљи развој стручног образовања.

Према овој Стратегији, као и према Неопходној законодавној активности, (стр.3), овај Савет би требало да буде одговоран за следеће задатке: да прати развој стручног образовања и образовања одраслих, да усвоји Национални оквир квалификација, да усвоји стандарде стручног образовања и обука (стандарде занимања, стандарде квалификација, стандарде акредитације и сертификације); да усвоји програм стручног образовања; да прати и предлаже мере за осигурање квалитета; да усвоји старатегију акредитације и сертификације; да усвоји садржај и форму завршних испита, мајсторских испита и стручне матуре; да даје предлоге за мрежу стручних школа; да размотри и предложи отварање центара за континуирано образовање одраслих; да предложи правце развоја система стручног усавршавања наставника, сарадника и инструктора, да предложи и усваја различите моделе социјалног партнерства на националном и локалном нивоу; да посредује у увођењу концепта образовања за одрживи развој. Није потпуно јасно ко би требало да чини Национално тело за стручно образовање и обуке. На основу контекста из Стратегије развоја стручног образовања (стр. 26., фуснота) може се закључити да би чланови овог Савета могли бити представници следећих институција: Министарства економије и регионалног развоја, Министарства рада и социјалне политике и Министарства просвете⁹, Удружења послодаваца и синдиката. Такав састав би гарантовао да су надлежне државне власти и релевантни социјални партнери укључени у модернизацију стручног образовања. Остаје отворено питање о броју чланова - представника институција и расподела њихових гласова. Процедура којом ће Национално тело за стручно образовање и обуке бити основано се не наводи нигде у Стратегији или на неком другом месту. Имајући у виду моћну улогу коју би овај Савет имао за развој стручног образовања, очигледно је да би законска регулатива била императив, што значи да се одговарајућа законска одредба мора унети у Закон о образовању. Штавише, не би било у складу са конститутивним принципима демократије, када би невладини чланови тела (представници социјалних партнера) могли да надгласају представнике министарстава. Зато би, у крајњем случају, морала да постоји могућност стављања вета за све важније одлуке.

3.3 Стратегија развоја стручног образовања подразумева повећавање надлежности и већу подршку *Центру за стручно и уметничко образовање* у оквиру Завода за унапређивање образовања и васпитања (члан 22, чланови 17 и 18 Закона о основама

система образовања и васпитања), како би могао успешно да спроводи извршне функције и активности у средњем стручном образовању (стр. 28). Стратегија подразумева одговорност Центра за следеће дужности: активности везане за процес концептуалног развоја стручног образовања, руковођење социјалним дијалогом и социјалним партнерством, координација процеса развоја Националног оквира квалификација, развој стандарда занимања и образовања, праћење и евалуација наставних програма, развој и имплементација завршних испита стручне матуре, праћење завршних мајсторских испита у сарадњи са Привредном комором, активности везане за стручно усавршавање наставника, стручних сарадника и инструктора, као и пружање подршке центрима за континуирано образовање одраслих.

Реализација ових мера – прелазак са саветодавних функција на извршне и административне функције Центра за стручно и уметничко образовање – захтева амандман на члан 22 Закона о основама система образовања и васпитања. Поред тога, постоји потреба за додатним компетентим особљем, као и за опремом. Осим наведеног, јачање функција Центра може изазвати проблеме везане за компатибилност јер на први поглед, неколико функција за које је надлежан Центар, се преклапа са функцијама Националног тела за стручно образовање и обуку. Остаје питање, како се може избећи преклапање надлежности. Даљим проучавањем долази се до очигледне чињенице, да се Национално тело бави извршним одлукама, док се Центар бави оперативним пословима.

3.4 Када се говори о *институционализацији Националног оквира квалификација*, у Стратегији за развој стручног образовања се опрезно тражи успостављање (оснивање) специјалне организације која би била задужена за руковођење развојем Националног оквира квалификација (стр. 13). Потребно је да се кључни партнери у овом процесу – Министарство просвете и Министарство рада и социјалне политике, Национална служба за запошљавање и Привредна комора – договоре око кључних принципа, циљева, задатака, нивоа и садржаја квалификација¹⁰ (стр. 13). Акциони план (стр. 10) иде чак корак даље са предлогом да се оснује Агенција за квалификације као независно тело које би руководило развојем Националног оквира квалификација. Неопходна законодавна активност (стр. 6) чак предлаже усвајање посебног Закона о националном оквиру квалификација који би, између осталих надлежности, подразумевао оснивање посебног тела за руковођење системом оквира квалификација.

¹⁰ После реструктурирања Владе, Законом о министарствима (погледати фусноту 8) Министарства укључена у преговоре су: Министарство просвете, Министарство Економије и регионалног развоја и Министарство рада и социјалне политике.

Није сасвим сигурно да ли би специјална агенција надлежна за развој и руковођење Националним оквиром квалификација у овој фази развоја, била један од главних приоритета. Осим тога, мора се имати у виду да већ постоје тела која су укључена у развој и усвајање Националног оквира квалификација: Национално тело за стручно образовање и обуку (део 3.2) и Центар за стручно и уметничко образовање (део 3.3); а касније би Центар требало да функционише као координационо тело за квалификације у области стручног образовања.

3.5 Надлежност за дефинисање *стандарда занимања и образовања*, за успостављање унапређене номенклатуре занимања, за одређивање *образовних профила*, па чак и за усвајање наставних програма, садржаја и форми *стручних испита* припада Националном телу за стручно образовање и обуку, уз подршку Центра за стручно и уметничко образовање.

Бироците из сектора образовања често мењају да наставни програми засновани на исходима нису у складу са чланом 73. Закона о основама система образовања и васпитања, јер он подразумева класичан концепт заснован на предметима. Иако овај став није толико изражен – правни термини не искључују флексибилно тумачење које би ишло у корист новом приступу у наставним плановима и програмима – препоручљиво је, макар због разјашњења, направити амандман на члан 73. Уколико је потребно, може се искористити и клаузула о огледима у члану 93 Закона о основама система образовања.

3.6 Када се говори о предусловима за *стручно усавршавање наставника*, Стратегија за развој стручног образовања подразумева посебну правну основу која би регулисала област професионалног усавршавања наставника и сарадника у стручним школама (стр. 21). На основу искуства из претходних година, усвајање новог закона у Парламенту би вероватно био дуготрајан и сложен процес, те је можда боље регулисати ова питања министарским прописима према члану 27, тачка 3 Закона о основама система образовања и васпитања. Ти прописи би требало да разматрају предлоге о директивама поднете од стране Националног тела за стручно образовање и обуку (стр. 27). Спровођење регулатива би било у надлежности Центра за стручно и уметничко образовање (стр. 28).

3.7 Што се тиче нових надлежности стручних школа у дефинисању њихове улоге у успешној реализацији образовног процеса, Стратегија подразумева неопходну сарадњу са Министраством просвете и Центром за стручно и уметничко образовање у оквиру Завода за унапређивање образовања и васпитања. Иако она подржава аутономију школа када се ради о прилагођавању својих програма према потребама

тржишта рада, инсистира се на претходном одобрењу од стране Министарства просвете (стр. 18). Резултат оваквих процеса је често нежељена нефлексибилност, јер су онда неке школе обавезне да наставе рад по старим програмима, који више нису актуелни међу ученицима. Можда је потребно усвојити амандман на Акт о мрежи средњих стручних школа који усваја Влада (видети члан 32, параграф 5, Закона о основама система образовања и васпитања) или би Министарство просвете требало да донесе неку општу регулативу како би се решио овај проблем. У овом контексту, надлежност Националног тела за стручно образовање и обуку ће бити да предложи мрежу стручних школа.

У стратегији је наглашено да је за имплементацију новог *“динамичког модела” финансирања стручних школа* потребно време, како би се нови елементи увели у свакодневну праксу, као и да је потребна заједничка подршка Министарства просвете и Министарства финансија (стр. 29, фуснота). Вероватно би се и овде требало осврнути на клаузулу о огледима у члану 93 Закона о основама система образовања и васпитања (за евентуалну детаљнију дискусију правних експерата о новим моделима финансирања стручних школа обратити пажњу на део 3, анекс 4, Зелени папир.)

Када говоримо о пракси као веома важном елементу стручног образовања, Стратегија се позива на међусобне партнерске контакте свих укључених актера (посебно социјалних партнера и стручних школа), и подразумева успостављање специфичног система финансирања свих облика праксе и, између осталог, захтева дефинисање стандарда и принципа за њихову имплементацију, одређивање жељених исхода праксе и одговарајућих наставних програма. Стратегија такође пружа институционалну основу која би омогућила извођење праксе, што представља основу за добро опремљене образовне центре. Иако нема помена о томе на који начин би ови центри требало да се формирају, очигледно је да је то ствар договора између Министарства просвете и Министарства економије и регионалног развоја, у сарадњи са Националном службом за запошљавање и социјалним партнерима.

3.8 Мора се имати у виду, у вези са осигурањем квалитета, да ће будуће Национално тело за стручно образовање и обуку пратити и предлагати мере за осигурање квалитета, а такође ће бити у надлежности за усвајање Стратегије за акредитацију и сертификацију и одобравање садржај и форму завршних испита и стручне матуре (стр. 27). Оперативне дужности у области осигурања квалитета биће додељене Центру за стручно и уметничко образовање, који ће вршити праћење и евалуацију наставних програма за стручне школе и припрему завршних испита и стручне матуре (стр. 28).

У оквиру осигурања квалитета, пажња је усмерена на тренутни проблем који захтева хитно решавање¹¹. Чини се да само они ученици који положе завршне испите на крају трогодишњег или четворогодишњег школовања добијају опште признату диплому. Ученици који заврше стручну школу у краћем временском периоду, нпр. они који заврше обуке за одрасле, могу да положе завршни испит, али не да добију званични, опште признат сертификат. Постоји изузетак од правила за пет центара за континуирано образовање одраслих, али за преосталих 315 стручних школа и институција Националне службе за запошљавање које нуде обуке, не постоји могућност да издају акредитоване сертификате за своје полазнике¹². За акредитоване сертификате се у сваком случају мора имати посебно одобрење од Министра просвете.

Оваква ситуација има за резултат конфузију у понуди образовања, јер нико у ствари не зна који значај и вредност има сертификат, издат без претходног јавног принавања. Правичност и једнакост постављају захтев да се по завршетку двогодишњег или једногодишњег школовања, или чак и краћих курсева издају званично признати сертификати, све док школовање и обуке испуњавају неопходне захтеве.

4. Закључне напомене

Очигледно је да перспективе за далекосежне и опсежне промене законског оквира за стручно образовање нису обећавајуће. Зато су препоруке наведене у делу 3 прилично ограничене и фокусирају се на неколико кључних ставки, садржаних у Стратегији за развој стручног образовања, око којих би се могао постићи политички концензус. Ови предлози указују на могуће амандмане на Закон о основама система образовања и васпитања, којима се регулише оснивање Националног тела за стручно образовање и обуку, састављеног од представника државних органа и социјалних партнера. Ове препоруке се такође односе на повећавање надлежности Центра за стручно и уметничко образовање, као једне оперативне институције. Законска реформа би у сваком случају била предуслов за модернизацију система стручног образовања.

¹¹ Следећи коментари су засновани на информацијама прикљеним из више разговора.

¹² Требало би напоменути да, ипак, члан 106 Закона о основама система образовања омогућава евентуално издавање сертификата по завршетку двогодишњег или једногодишњег школовања у стручној школи. Вероватно ту недостаје одговарајућа регулатива од стране Министарства.